

Duurzaam Waterbeheer: de balans na 25 jaar

JOOS VERSFELT

Ter afsluiting van het jubileumjaar organiseerde Stichting Duinbehoud een symposium over duurzaam waterbeheer. Meer dan 100 genodigden toonden hun belangstelling door op 18 december jongstleden aanwezig te zijn in de ronde zaal van het Hoogheemraadschap Rijnland.

Na het welkom door gastheer Van Tuyll van Serooskerke, Dijkgraaf van Hoogheemraadschap Rijnland, geeft Marc Janssen van Stichting Duinbehoud zijn visie op het toekomstige waterbeheer in de duinen. Voor de korte termijn zouden natuur en waterwinning beter op elkaar afgestemd kunnen worden door concentratie van de waterwinning. Door natuurherstel in voormalige waterwingebieden kan de kwaliteit van het duingebied worden vergroot. Voor de lange termijn moet worden geïnvesteerd in schoon oppervlaktewater, zodat het duingebied niet meer nodig is om van vervuild oppervlaktewater schoon drinkwater te maken. Verder legt Marc Janssen uit dat Duinbehoud een voorstander is van bufferzones langs de binnenduintrand en het langer vasthouden van zoet oppervlaktewater. Aansluitend geeft Rienk

Slings van het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) uitleg over oppervlakte-infiltratie nieuwe stijl (zie kader). Een verslag van de overige voordrachten is terug te vinden in het themanummer Duurzaam Waterbeheer van december 2002.

Drinkwaterbedrijven als natuurbeheerders

Piet Jonker van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland vraagt zich af waarom drinkwaterbedrijven als natuurbeheerders in de duinen zouden moeten blijven, als zij geen drinkwater meer winnen in die duinen. Is het omdat ze geld te besteden hebben? Het antwoord is gedeeltelijk ja. Ook de deskundigheid op het gebied van hydrologie en natuurbeheer is van groot belang. Overheden besteden steeds minder geld aan natuurbeheer. De drinkwaterbedrijven hebben er de laatste jaren juist een paar groene hersencellen bij gekregen en kunnen door hun beheertaak de duurzaamheid van het natuurgebied garanderen. Maar uit natuur alleen is geen geld te verdienen! Daarom kan drinkwater en natuur niet losgekoppeld worden.

Wim van Gelder, Commissaris van de Koningin in Zeeland, wil graag vermelden dat drinkwaterbedrijven de natuur goed kunnen gebruiken voor bescherming van hun grondstof en een zuiver imago van hun product: de mensen willen natuur! Hij vraagt zich af hoe sterk het draagvlak is bij de bevolking om drinkwatergeld direct te gebruiken voor natuurbeheer. Volgens Rienk Slings (PWN) is de consument gewoon tevreden en niet meer uitzonderlijk geïnteresseerd in natuurbeheer. De beheerdiscussie speelt zich binnen de drinkwaterbedrijven zelf af. Oppervlakte-infiltratie nieuwe stijl is erg beheerintensief, dus je kunt je afvragen of het gaat om de optimalisatie van de natuur of de optimalisatie van de drinkwaterwinning in een gebied.

Jan van de Ende, consultant van Stichting Duinbehoud stelt voor om drinkwater aan te leveren in flessen. Arjen Kok van Vitens wijst op een Spafles naast het spreekgestoelte: "Wist je dat flessenwater 1000 keer duurder is dan

Onder het genot van een broodje en glas melk wordt door genodigden gediscussieerd over de inleidingen van de ochtend (foto: Marja Zandberg).

water uit de kraan? De sprekers worden hier dus met alle egards ontvangen."

Ruimtegebrek

Spreker John Steegh van Hoogheemraadschap Rijnland legt de aanwezigen de kansen uit die kwelwater biedt. Om het ruimtegebrek op te lossen wil John Steegh nader onderzoek laten doen naar de grondruilmogelijkheden in de Duin- en Bollenstreek. Waterleidingbedrijven doen al jaren ecologisch onderzoek langs de binnenduintrand en op sommige plaatsen is

men met de ecologische ontwikkeling van een bufferzone al begonnen, zoals Lentevreugd en De Klip bij Wassenaar. Ook het natuurgebied Het Wildrijk van Landschap Noord-Holland is een prachtig voorbeeld van integraal waterbeheer waarbij bollenteelt en natuur duurzaam samengaan. Kennisoverdracht tijdens een samenwerking tussen bovenstaande partijen levert misschien de oplossing voor het ruimteprobleem in de duinstreek van Rijnland.

JOOS VERSFELT IS MEDEWERKER PR EN COMMUNICATIE VAN STICHTING DUINBEHOUD

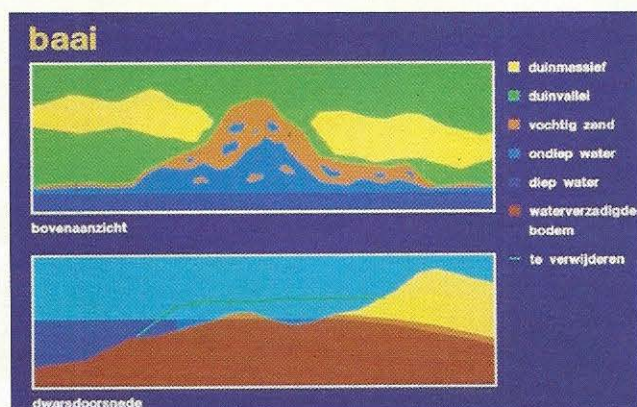
Oppervlakte-infiltratie nieuwe stijl

In de drinkwaterwinning is er op het gebied van oppervlakte-infiltratie de laatste tien jaar veel veranderd. Rienk Slings van het PWN gaf tijdens het symposium een impressie van de resultaten na acht jaar oppervlakte-infiltratie nieuwe stijl (OINS).

Langs de Nederlandse kust vindt in de volgende zes gebieden oppervlakte-infiltratie plaats: Castricum, Kieftenvlak, AWD I-V, Berkheide, Meijendel en de Oostduinen. Castricum werd in 1998 aangesteld als renovatiegebied volgens de nieuwe stijl en wordt hier als voorbeeldgebied gebruikt.

Oude stijl

Voor 1998 werd het gebied gekenmerkt door infiltratieplassen met nauwelijks variërende oevers en strakke lijnpatronen. De oevers van de plassen en kanalen waren steil en de waterdiepte was overal nagenoeg gelijk. Door de beperkte voorzuivering van het infiltratiewater was het water erg voedselrijk. Door de overmatige aanwezigheid van algen, door slibophoping en door de ruige oevervegetatie waren er relatief veel watervogels.

Figuur 1 Bij oppervlakte-infiltratie nieuwe stijl volgen de oevers van de infiltratieplassen grillige lijnen en is het water niet overal even diep. Hierdoor ontstaat gevarieerde natuur.

Nieuwe stijl

Voor de optimalisering van het duingebied zijn verschillende aanpassingen tot stand gebracht door graafwerkzaamheden. De bestaande infiltratieplassen kregen gevarieerde, geleidelijk oplopende oevers met baaien en zelfs

hier en daar een eiland. De waterdiepte verschilt van plaats tot plaats en op sommige plaatsen zijn kwelvalleien aangelegd. Na de grote graafwerkzaamheden die hiermee gemoeid gingen, is ook het beheer van het gebied aangepast. Langs de oevers werd intensiever gemaaid, geplagd en begraaasd om eutrofiëring tegen te gaan.

Om extreme waterstandverhoging of verlaging in het infiltratiegebied te vermijden, is in Castricum het peilregime aangepast; slechts beperkte peilfluctuaties zijn toegestaan. Deze maatregelen in combinatie met een sterke voorzuivering van het infiltratiewater zorgen voor gevarieerde milieus, helder water, beperkte slibophoping, een soortenrijke vegetatie, een lagere dichtheid aan watervogels en juist meer kenmerkende soorten.

Terugkeer van bedreigde soorten

Een inventarisatie van flora en fauna laat zien wat de resultaten zijn van de aanpassingen in de duinen. Er zijn zeven duinvalleisoorten (planten) die zich nieuw hebben gevestigd en op de rode lijst voorkomen. Het betreft onder andere de ernstig bedreigde Grote muggenorchis en Veldgentiaan.

Van de reeds aanwezige soorten zijn de aantallen sterk toegenomen. Van de duinvalleisoorten zijn bijvoorbeeld de bedreigde Verfbrem en de Gewone agrimonie uitgebreid. In het duingrasland zijn onder andere het Hondskruid, de Kleine ratelaar en het Hondsviooltje in aantal toegenomen.

Vogels

Het aantal broedvogels in de rietmoerassen is vergeleken met 1998 verdubbeld. Bij de ongeveer driehonderd ringvangsten van zeldzame moerasvogels in Castricum in 2002 zijn onder andere de Siberische sprinkhaanzanger, de Snor en het Baardmannetje aangetroffen.

Uit bovenstaande gegevens is af te leiden dat de natuurwaarde in alle geoptimaliseerde infiltratiegebieden is toegenomen. De graafwerkzaamheden hebben drie jaar in beslag genomen. Gevoelige natuur krijgt de beste kans in een weinig dynamisch, voedselarm milieu. Om de bijzondere soorten een kans te geven is jaarlijks terugkerend intensief beheer vereist. Robuuste natuur, zoals moeras, kan ook in een meer dynamisch, voedselrijk milieu gedijen. Hier hoeft maar een keer in de drie jaar ingegrepen te worden.

Onmisbaar bij optimalisering van een duingebied is het nu en dan creëren van nieuwe pioniermilieus.